10

X

ALTERA

CONCIO DOCTORIS PETRI FONTIDONII HISPANI SEGOBIEN. THEOLOGI

ILLVSTRISS. AC REVERENDISS.

D. Petri Goncalez de Mendoca Epiſcopi Salmantini.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

HABITA AD SACROSANCTAM

SYNODVM TRIDEN. DIE BEATI Hieronymi xxx. Menſis Septembris, M. D. LXII.



Brixiæ Apud Damianum Turlinum, M. D. LXII.

CONCIO DOCTORIS PETRI FONTIDONII HISPANI, SEGOBIEN.

THEOLOGI ILLVSTRISS. AC REVERENDISS.

D. Petri Goncalez de Mendoza
Epiſcopi Salmantini.

HABITA AD SACROSANCTAM *Synodum* Triden. *die* Beati Hieronymi. *xxx.* Menſis *Septembris* M. D. LXII.

Vos eſtis lux mundi. Matth. *Cap.* 5.

QVEMADMODVM *cælum hoc ſplendidiſſimum, multis ſyderibus tanquam luminibus quibuſdam, & ad vtilitatem,ſalutemq; rerum neceſſarijs,& ad ſpeciem, aſpectumq; pulcherrimis diuina ſapientia, & bonitas exornauit:neq; omnia vim eandem virtutemq; ſortiuntur,neque ſemper omnia noſtris oculis patent, ſed alijs exorientibus alia occidunt,& occumbunt,* Vt *curſu,ſplendore, atq; virtute veluti iucunda quadam ac neceſſaria vicisſitudine voluerentur:* Sic Chriſtus *opt.*Max.Eccleſiam Chriſtianam, *quæ regnum cælorum appellatur,in qua teſte* Propheta *fulgent iuſti ſicuti luminaria cæli,ſanctisſimis* Sap. 3. *& ſapientiſſimis hominibus tanquam incenſis facibus ſplendere,varijs illos atq; diuerſis virtutibus eminere, alijs atq; alijs temporibus & ſæculis florere voluit,vt haberet cæcitas mortalium lumen quod intueri & exempla quæ referre & imitari potuiſſet.*Et *quoniam illi dum interris inter mortales verſarentur,& lucem tenebris intulerunt, & hominum pectora amore virtutis inflammarunt ne illorum exemplum interiret,ad excitandam ſocordiam noſtram, & illorum gloriam atq; nomen illuſtrandum,decreuit eccleſia illorum vitam facta,virtutes, laudes deniq; omnes in populi chriſtiani conſpectu certis ſtatisq; diebus cælebrari.*Vt *eos quos naturæ conditio, quæ neminem hic immortalem eſſe patitur nobis ſubduxit viua & immortalis eorum memoria in chriſtianorũ mentibus conſeruaret.*Hodiernum *itaque diem clariſſimo illi & fulgentiſſimo ſyderi,ſanctiſſimo inquam* Hieronymo *conſecrauit,cuius ſplendore, & noſtræ mentis acies perſtringitur & tantarum virtutum atque*

laudum pondere orationis & ingenij noſtri vires obruuntur, niſi diuino præſidio ſubleuentur. Vt *igitur dignam tanto eccleſiæ principe orationem habere poſſimus, vt ea, quæ a nobis dicentur, purioribus animis, & ſincerioribus auribus excipiantur, vt omnia cædant in* Dei opt. Max. *gloriam & in diui* Hieronymi *laudem, diuinam imprimis gratiam atque fauorem imploremus: atq; ad eam obtinendam ſanctiſſimæ virginis mariæ patrocinium exiguo illo, ſed tamen ſibi gratiſſimo* Angelicæ *ſalutationis ſacrificio nobis promereamur dicentes.* Aue Maria.

Vos *eſtis lux mundi.* Ex Euangelio. Matth. *cap.* 5.

✝ CVm *multa atque magna* Chriſti Optimi Max. *in genus humanum collata extiterint beneficia, Illuſtriß.* Legati, Patres Reuerẽdiß. *qui tot tantiſq; ſuis laboribus, ærumnis, opprobrijs, contumelijs et morte demum acerbiſſima:* Vitam *nobis, ſalutem, libertatem, veram ſapientiam, atque religionem fuerit adeptus:* Vnde *triumphum etiam ipſe ſibi glorioſiſſimum, & præclaros illos, illuſtresq; titulos reportauerit: vt & totius orbis ſeruator, doctor, pax, vita, oſtium, veritas, paſtor, vita, ſalus, fœlicitasq; mortalium iure optimo diceretur: nullus tamen inter hos titulos clarior mihi, illuſtriorq; videri ſolet illo, quo & lumen, & ſplendor patris, & ſol multis prophetarum vaticinijs, & aperta apoſtolorum, atque totius eccleſiæ, prædicatione appellari conſueuit.* Quid *enim de* Chriſto Ieſu *vitæ magiſtro, aut ſapientius excogitari, aut aptius & conuenientius dici vnquam potuiſſet, quam illum ſolem nuncupare, qui primus miſeris mortalibus, qui denſiſſimis in tenebris, nullo duce, qui iter oſtẽderet nullo etiam lumine, quo illud intuerentur, adhibito: in certis curſibus, & incredibili cæcitate vagabantur, veræ virtutis; atque ſapientiæ viam verus ipſe* Mercurius *veluti intento digito conmoſtrauerit?* Atq; *hunc quidem exorientem ſplendidiſſimum ſolem, cum acerrimus illi concionator, vatesq; diuinus* Eſayas *aliquando prophetica mente contemplaretur, mortales omnes ſpe huius tantæ futuræ fœlicitatis illis verbis erigebat.* Non *tibi amplius ſol, diurnam lucem diffundet, nec lunæ ſplendor, lucem ſubinde miniſtrabit, ſed erit tibi dominus lux ſempiterna, &* Deus *claritas tua.* Hoc *etiam eodem nomine iuſtos & pios homines* Malachias *conſolabatur: vobis (inquiens) qui nomen meum reformidatis, ſol exorietur iuſtitiæ, cuius radijs, veſtra ſalus continebitur.* Sed *quamq̃ ſol iſte beatiſſimus, veteribus, antiquæ legis, & prophetarum vmbris, cæleſti ſapientia, lucem iam aliquam attuliſſet: licet ipſe propulſatis*

Eſaiæ 60.

*Malac. c.*4.

(magna ex parte) ſcelerum, & ignorãtiæ tenebris, diuina prædicatione, & exemplo innocentiſſimæ vitæ, tanquam ſplendidiſſimis, virtutis & ſapientiæ, radijs, hominum mentes illuſtraſſet: cum iam ſibi in feſtis, atq; inimicis phariſeorum animis, crudele exitium comparari animaduerteret: priuſquam funeſtiſſima crucis nocte contectus, ſeſe abderet & occumberet, & denſiſſima illa, crudeliſſimæ mortis, inuolutus caligine ſe mortalium oculis ſubduceret: lumina duodecim decreuit accendere, quaſi fulgentiſſima ſydera, quæ, ipſo occidente ſole, totum reliquum orbem, eodem euangelij ſplendore complerent. Vt quemadmodum aſtra, ſolis lumine percuſſa, ſic lucent ſplendent, vt in illis, intuentium oculi, lucem candidiſſimam ſolis, illiusq; vim admirabilem deprehendant: ſic in apoſtolorum ſermonibus, & operibus Chriſti ſplendore colluſtratis, diuinitatis eius apertiſſimam ſignificationem, & expreſiſſima veſtigia mortales omnes contemplarentur. Hos igitur ſanctiſſimos, innocentiſſimosq; homines, quos ad tantam Chriſtus euehebat dignitatem, vt eos veluti clariſſima quædam lumina, totius orbis tenebris vellet inferre, non illos quidem claros, & illuſtres ex aulis principum, ſed obſcuros et ignobiles ex retibus ad euangelia vocauit. hos ſelegit ex infinita hominum multitudine, quos in collegium illud ſanctiſſimum cooptaret: quos in illa ſua conſilia plena diuinitatis admitteret: quibus arcana diuina & cæleſtis ſapientiæ fontes aperiret: quos ſibi ſuæ prædicationis ſocios, laborum comites, miraculorum teſtes adhiberet: & primos eſſe vellet, ſuæ bonitatis, clementiæ, atq; manſuetudinis, imitatores: & duces exercitus Chriſtiani, qui ſublato crucis vexillo totum orbem euangelicis legibus ſubiugarent quos cum recte ſentiendi magiſtros, & exempla bene viuendi, veluti quaſdam ardentes lampadas accenderet, quibus omnem poſteritatem Chriſtiani nominis amore, & ſtudio virtutis inflammaret: merito illos, hodierno die, & terræ ſalem, & mundi lucem appellauit. Quid enim potuit cæleſtis magiſter cæcis ignorantiæ tenebris opponere luce præſtantius? Quid terræ, tot vitijs & ſcæleribus contaminatæ, & infectæ, ſale conuenientius? Quibus obſecro alijs ſignificantioribus verbis, quàm ijs duobus ſalis & lucis, & terræ vulnera, et apoſtolorum officia euidentius exprimere potuiſſet? De quibus nobis hodierna die Sanctiſſimi Patres dicendum eſt. Nam primo quanta cum ratione Chriſtus lux fuerit appellatus, & apoſtoli atque apoſtolorum ſucceſſores explicabimus: deinde vero de officio eorum qui hanc honorificam compellationem adepti ſunt, differemus: poſtremo vero loco, de ſplendidiſſimo hoc & clariſſimo lumine, de ſanctiſsimo (inquam) Hieronymo, quem nobis

hodie Eccleſia *cælebrandum imitandamq; proponit pauca dicemus.* At-
tendite obſecro Clariſ. *viri ad vos etenim ſolos tota noſtra pertinebit*
oratio, quos diuina virtus & excellens doctrina, in tan excelſo dignita-
tis gradu collocauit, vt ſucceſſores apoſtolorum, paſtoris dominici gre-
gis, euangelij præcones, & mundi lumina appellemini: & quantū onus,
quàm laborioſa prouincia, ijs tam præclaris titulis contineatur, tacita
veſtrorum animorum cogitatione perpendite. O *vtinam fieri potuiſſet*
vt vel aliquis ex veſtro ordine, hanc tantam cauſam ſuſcepiſſet, vel mihi
ſapientia veſtra, oratio, & autoritas contigiſſet: vt hodierno die, in hac
orbis gentium, clariſſima corona, diuina Chriſti *verba, apoſtolorum di-*
gnitatem, Hieronymi *ſanctiſſimam vitam, ſtatum veteris eccleſiæ, lu-*
ctuoſam & miſerabilem noſtrorum temporum faciem exprimere dicen-
do potuiſſem: efficerem ſane, vt cum illius temporis ſanctiſſimos viros,
cum hominibus noſtris, cum aurea illa ſæcula, cum ferrea hac ætate no-
ſtra, collata contemplaremini: & tempora a temporibus, & homines ab
hominibus, turpiter degeneraſſe lugeretis. Sed *quando id fieri non poteſt,*
conabor ego, rem hanc tantam, (etſi non pro dignitate) ita tamen ex-
plicare: vt ſi minus expræſiſſe, adumbraſſe tamen illius imaginem vi-
deamur. Atque *vt cauſas primum atque rationes, ob quas,* Chriſtus *ſer*
uator noſter ſol diceretur, aperiamus: luſtremus primum animo & co-
gitatione, totum illud tempus, ante aduentum eius fœliciſſimum. Quid
aliud obſecro nobis cogitantibus, & omni mentis acie, caliginoſam il-
lam vetuſtatem, contemplantibus, ſeſe offert, præter obſcuriſſimas
quaſdam, & denſiſſimas tenebras? Nam *vt interim populum iſraeliti-*
cum prætermittamus, cuius leges, inſtituta, ſacra, cærimonias, ani-
mantium ſanguine cruentas aras, totamque illam pecudum carnifici-
Rom. 13. *nam, omnia denique ſacrificia, noctem* Paulus *appellauit, quòd nihil*
aliud fuiſſe viderentur, quàm quædam in tegumenta, quibus (veluti ob-
ſcura quadam nube) ſol hic ſplendidiſſimus Chriſtus *contegeretur:* Quis
gentium errores? Quis *barbaros mores?* Quis *inſtituta viuendi? quis*
miſeram, confuſam, teterrimamque illam temporum faciem poſſet expli
care dicendo? Quis *multiplices illos deluſæ, atque perditæ gentilitatis,*
ſinus explicare? quis errorum cauſas, progreſſus, euentusque recenſere?
Principio *quidem, omnium inſanarum cupiditatum ſemina, iam inde a*
primo illo malorum fonte, deriuata cum pueris naſcebantur, illorum vi-
ſceribus in hærentia: tum vero ipſa met ſtultitia, cum infantis corde
Prouer. 22. *(vt dixit* Solomon*) colligata, prodibat in lucem: accedebat ad hæc na*
turæ vulnera, pernitioſa diſciplina, philoſophis enim informandi, atq;

inſtituendi pueri tradebantur, qui cum morum cenſores, veritatis magiſtri eſſe debuiſſent: non ſapientiæ doctores, ſed ignorantiæ duces: non flagitiorum hoſtes, ſed ſcælerum ſatellites: non morum magiſtri, ſed miniſtri cupiditatum omnium extitere. Hinc *cum in ipſis errorum gymnaſiis, deprauata natura, & pernitioſa inſtitutione, iuuenes erudirentur, in omne genus errorum, teneræ illorum mentes, præcipites ferebantur.* Et *cum quæ eſſet vera laus, atque dignitas, ignorarent: perſonata quadam fœlicitate decepti, ſæpe pro virtutibus vitia, pro dignitate infamiam, pro fęlicitate miſeriam ſectabantur.* Et *quemadmodum qui noctu iter ingrediuntur, per inuia loca, inter rapta voraginibus, latrocinijs infeſta, refferta periculis, infortunia vitare non poſſunt: ſic illi diuino ſplendore deſtituti, atque tot vndique animorum hoſtibus circumſepti, in illas ignorantiæ & flagitiorum inſidias paſſim incidebant.* Om*nes itaq; mundi nationes, caligine circumfuſæ, non rationem ſed impotentes affectus ſequebantur.* Conflagrabat *libidine* Aſia, Ægyptus *animantibus atque lapidibus diuinos honores defferebat, mendaciſſima* Gre*cia, poëtarum fabulis & importuniſſimis philoſophorum clamoribus perſonabat:* Italia *bellico furore & gloriæ cupiditate fremebat: reliquæ orbis prouinciæ, eiſdem morbis & perturbationibus æſtuabant:* In *ea denique ſcælerum ſentina, & rerum ignorantia ne mortales omnes verſabantur: vt non errare, ſed inſanire: non labi, aut decipi; ſed cum lacte errorem ſuxiſſe: & quod* Cebes, Thebanus *ille philoſophus, ſapienter, meo iudicio, dicebat: errorem omnes bibiſſe viderentur.* Qui *ergo in tan confuſa rerum perturbatione, virtutis, atque ſapientiæ cęleſtis, illato lumine, denſiſſimas ignorantiæ, & improbitatis tenebras diſſipauit: qui iter ad fœlicitatem (noſtris ſcæleribus intercluſum) aperuit: qui viam mortalibus ad inmortalitatem patefecit: nonne iure optimo lux & ſol erit appellandus?* O *diuina bonitas, & incredibilis ſapientia* Chriſti Ieſu: *qui hodierno die, è ſummo illo montis vertice, tanquam ex aliquo ſuggeſto, ad circumfuſam multitudinem concionatus, viſus eſt veluti ſol exoriens, candidiſsimo ſplendore, exornatus, triſtiſsimas, ignorantiæ tenebras, lætiſsima diuinæ ſapientiæ luce, fugaſſe.* Cui *ſi non ſalutem, ſi non libertatem, ſi non vitam, ſi non denique cœlum ipſum debe-remus: ſed hodiernam ſolum eius concionem, qua nouas leges ex illo ſupercilio montis omnibus mortalibus ſicut* Moſes *veteres ex* Sina *monte* Leuit. 7.
populo Iſrraelitico *promulgauit: qua ſtultam fecit ſapientiam huius* 1. Cor. 1.
mundi, qua nouam & inauditam bene viuendi formam, rationemque præſcripſit: quis non illum & deum agnoſceret & diuinis honoribus

proſequeretur? Quis non hunc perexiguum Chriſti ſermonem, innumerabilibus Licurgi, Solonis, Mercurij, Rhadamanti legibus, omnibus etiã bibliothecis philoſophorum anteferret? Quod ſi diuiniores quaſdam ſententias, quòd eas, nec ſapientiſſimos homines, excogitare potuiſſe arbitrabantur, Apollini Pythio, acceptas, antiquitas referebat, & eas templi valuis affixas tanquam ſapientiæ primitias illi conſecrabat: quis non videat, non vnam aut alteram ſententiam, ſed totam humanæ vitæ inſtitutionem, pauciſſimis ijs Chriſti verbis comprehenſam, quam nullus vnquam mortalium, non modo cogitare, ſed neque ſuſpicari quidem potuiſſet, non ab humana ſed a diuina ſolum ſapientia promanaſſe?

Matth. 5. Quid porro tan nouum, tan inauditum, tan longe poſitum ab humana cogitatione, quàm noſtram fœlicitatem, paupertate ſpiritus, luctu, & lacrymis delitescere? Quis Xerxi, Anibali, Cæſari, Alexandro, quibus, totus orbis, tenue & anguſtum, ſuæ laudis, domicilium videbatur, qui tot regna, nationes, imperia, quot terra marique continentur, ſterilem ſuæ gloriæ ſegetem arbitrabantur, dicere auderet: amplitudinem veræ laudis, & gloriæ, anguſtijs quibuſdam, & quaſi, carceribus ſpiritus contineri? Quis reliquis imperatoribus perſuadere potuiſſet, totius orbis poſſeſſiones, manſuetudini animi, & non bellico furori, & armatæ audatiæ eſſe tribuendas? Quis Epicuro & cyrenaicis hominibus luxu diffluentibus, in ſqualore & lacrymis, ſempiternam lætitiam ſitam eſſe probaret? Quis reliquis philoſophis, elatis humana ſapientia, & hominibus illis, quos claritas generis, diuitiarum affluentia, dignitas & potentia, arrogantes atque inſolentes efficiebat, perſuaderet: in ſtultitia ſapientiam, in humilitate maieſtatem; in ignominia gloriam; in contumelijs, honorem: in opprobrijs, dignitatem: in indigentia, diuitias: in calamitatibus, & infortunijs, æternam beatitudinem eſſe collocatam: Nullus plane præter Deum id efficere potuiſſet. Qui cum quondam Moiſi per angelos, populo Iſraelitico, per prophetas loqueretur; nouiſſimis temporibus per filium vnicum, ſuam, nobis, voluntatem, æternis euangelij

Heb. 1. monumentis, & illius ſanguine conſignatam conteſtatamque reliquit. Quis ergo iam eſt, cui non & veteres tenebras, conſideranti, & iſtam euangelicæ doctrinæ lucem intuenti, Chriſtus ſolum, vt ſol eſſet, natus fuiſſe videatur? Quis eſt qui non intelligat apoſtolos, qui totum orbem, eodem euangelij lumine, illuſtrarunt, lumina etiam appellari debuiſſe? Sed cum Chriſtus Ieſus, hanc honorificam ſolis compellationem, tantis ſibi opprobrijs, & contumelijs conſtitiſſe recordaretur, cum noſſet hanc ſuam euangelicam philoſophiam, odio & inuidia plenam eſſe futuram,

vtpotequæ

vtpote quæ deorum aris, templis, altaribus, nefandis ſacrificijs, & cærimonijs, omnibus ſcholis gymnaſiisque philoſophorum, bellum eſſet cruentum illatura: quæ veteres religiones, & ſapientiam abolere, quæ ſceleratorum hominum audaciam frangere, quæ principum furori, & non factis modo, ſed improbis etiam cogitationibus, obuiam ire debuiſſet: cum noſſet, lucem, caligantibus oculis, et ſalem vulneribus, acerbiſſimum eſſe futurum: & hinc bellum acerrimum, ſuis chariſſimis apoſtolis immi nere, & eo acerbius, atque luctuoſius erat futurum, quòd in cruenta illa pugna, cum potentiſſimis aduerſarijs, diſcipulos ſuos, non armatos, ſed inermes, & nudos, non ſapientia, ſed ſtultitia crucis: non potentia, ſed patientia. non ferro, ſed euangelio congreſſuros eſſe videret: Prius ergo quàm illos lucem appellauiſſet, ad tantū bellum ſpe beatitudinis & exem plo prophetarum armauit. Beati (inquit) eſtis cum maledixerint vobis homines, & perſequuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſum vos, mentientes propter me, gaudete, & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis, ſic enim perſequuti ſunt prophetas, qui fuerunt ante vos. Matth. 5. *Et quoniam homines duci ſtudio laudis intelligebat, nihilque eos ma gis optare, quàm vt ſuum nomen toti orbi clarum & cælebre redderetur & inde Græcis hominem τὸ φῶς lumen, in quam appellari: quibus in rebus Chriſtianos homines ducere opporteat, illis verbis indicauit, Sic luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum, qui in cœlis eſt: Vt intelligerent omnia in Dei laudem atque gloriam eſſe refferenda. deinde vero ſummam eorum dignitatem, & quales illos eſſe vellet, quibus hoc tantum euangelicæ prædicationis munus committebat, duobus hodierni euangelij verbis explicauit, cum illos & terræ ſalem & mundi lucem appellauit. Sed quoniam ſatis multa de ipſa lucis compellatione dixiſſe videmur, de officio ipſo paſtorum atque munere dicamus. Quapropter vos obſecro Sanctiſſimi Patres, vt eas quas hactenus dicenti beneuolas & attentas aures accomodetis. Remigare paululum imprimis nobis neceſſe eſt, dum explicamus, qua ratione, Chriſtus ſalis & lucis nomine, apoſtolos officij ſui commonefecerit: deinde vero vela pandemus orationi, et per hoc inmenſum, cæleſtis doctrinæ, pelagus, citatis remis, veliſque feremur. Mihi quidem ſæpe numero atque diligenter, hæc Chriſti verba conſideranti, nihil ſapientius excogitari potuiſſe videri ſolet, ad exprimendam imaginem illorum hominum, qui rerum publicarum, & animorum potiſſimum, frena moderantur: quàm illos & ſalem & lumen appellauiſſe: vt qui ſalis ingenium, qui luminis naturam perſpectam habuerit & exploratam, apoſtolicam anti-*

ſtitum dignitatem & illorum officia, atque munera facile deprahendat. Samnius Pythagoras, Pat. Grauiß. qui ſignis quibuſdam, totam ſuam incluſit philoſophiam, ſalem, iuſtitiæ & æquitatis Symbolum fecit: Moſes vero ſanctißimus, qui legem euangelicam, dictis & factis adumbra-
Numer. 17. bat, nunc æternitatis Symbolum faciebat, cum aliquando, pactum ſalis
Leut 2. i. fœdus ſempiternum appellabat: nunc iudicij atque delectus, cum illum omnibus ſacrificijs permiſceri iubebat: Chriſtus vero cæleſtis philoſophus, qui veritatem ex ipſis philoſophorum latebris, & Moſaicæ legis vmbris in lucem extrahebat, muneris apoſtolici ſignum, & quaſi teſſeram, eſſe voluit: vt quemadmodum Moſes, & antiqui illi patres, rebus corporeis addicti, atque conſecrati, illa ſacrificia grata Deo eſſe credebant, quæ ſale conſperſa, ad aras deferebantur: ſic hoc euangelicæ legis tempore, quo tota illa cura atque ſolicitudo religionis, a corporibus abſtracta, ad mentem potiſſimum et ſpiritum deuoluta eſt, ſignificauit Chriſtus, iam iſtas animorum hoſtias, non eſſe ſine ſale offerendas, ne illis inſipidis & inſulſis, Deo ſtomachum nauſeamque moueremus. Et ſicut ſal rebus iam prope deſperatis & emortuis, veluti quendam animum, vitamque reſtituit, infectis vero atque contaminatis, tribuit quandam immortalitatem: ſic apoſtoli mortalium animos, ab æternæ mortis faucibus eriperent, & euangelij beneficio, gloriæ inmortalitate donarent: et veluti præſente lumine tenebræ fugiunt, atque diſſipantur: ſic conſpecta apoſtolorum innocentiſſima vita, & audita cæleſti doctrina, veluti duabus faſcibus adhibitis, omnes animorum caligines, ex humanis mentibus pellerentur. Quid enim eſt aliud ſalis & lucis officio fungi, quàm cum duo ſint animorum tyranni, quibus homines oppugnantur & opprimuntur, cæcitas nempe mentis & peruerſitas voluntatis, ita vitam componere & ſermonem temperare, vt ſplendore euangelicæ doctrinæ, cæcitatem animorum propulſemus, et innocenti vita, aliorum voluntates exemplo virtutis incendamus? Attendant iam ergo diligenter qui apoſtolica dignitate glorientur, & quantum cum illa oneris, atque negotij ſuſcipiant, ſecum aliquando taciti perpendant atque meditentur. Nam cum illos & terræ ſalem, & mundi lucem, Chriſtus appellauit: dignitatis quidem amplitudinem, ſed magnitudinem etiam laboris: honoris præſtantiam, ſed oneris etiam difficultatē indicauit. Quid. n. eſt per Deum inmortalem magis laborioſum, quàm Chriſti perſonam ſuſtinere? quid magis arduum, quàm non modo ſe ipſum, ſed alios etiam, ab omni contagione labeque vitiorum inmunes conſeruare, & in officio retinere? Etenim ad virtutem impellere, a vitijs reuocare, nunc ſuppliciorum metu nefarios

hominesdeterrere, nunc ſpe præmiorum erigere & inflammare, auaris, liberalitatem: libidinoſis, caſtitatem & temperantiam: timidis, conſtantiam: omnibus, frugalitatem perſuadere: ex crudeli, miſericordem: ex impio, iuſtum: humilem, ex ſuperbo, ex improbo, innocentem facere: extirpare vitiorum radices, extorquere prauas cogitationes, & quaſi quoddam imperium, in hominum mentes, exercere: maius eſt quàm vt cuiusque oratione explicari poſſit. Quid enim poteſt fingi, aut excogitari difficilius, quàm non ſolum turpiter facta, & petulanter dicta ſed internos ipſos prauos animi ſenſus, cogitationesque corrigere? Parricidam, ne alterum occidat, latronem, ne furetur, adulterū ne violet cuiuſquam pudicitiam efficere, licet ſit difficillimum, fieri tamen poteſt, ſi illius manibus catenas, pedibus compedes inijcias, & incarcerem detrudas, ſed vt furari nolit, vt neminem odio proſequatur, vt interno non flagret libidinis incendio, præſtare ita magnum eſt: vt vix cuiquam mortalium conceſſum eſſe videatur. Eſt enim illud non corporis, ſed dominæ voluntatis eſſe cenſores, quæ nullis cathenis conſtringi, nulla vi inuita cogi, aut coerceri poteſt. Iam vero iacentes ſubleuare, conſolari calamitoſos, labantes confirmare, hæreſibus occurrere, manum præcipitantibus prorrigere, pauperum indigentijs ſubuenire, omnium miſerijs commoueri omnia (vt fecit Paulus omnibus fieri & more velociſſimi ſyderis 1. Cor. 9. *vndecunq; aduocatum veluti numen aliquod adeſſe, omnia inuiſere, omnia colluſtrare, omnia videre & audire, ſibi & aliorum ſaluti conſulere, & quaſi in puppi ſedentem, rectum clauum tenere, cuius obſecro tanti laboris & tam inauditæ virtutis eſt? Merito Diuus Gregorius, nullam artem nullamque diſciplinam, difficiliorem eſſe dicebat quàm animorum regimen & moderationem. Hæc ſunt Sanctiſſimi Patres, paſtorum munera, exiſtimare debet qui ſe lucem appellari gaudet, ſibi fidem, religionem, euangelicas leges, animorum ſalutem, Chriſti gloriam, & quaſi eccleſiæ nauim eſſe commiſſam, oportere ſe vigilantem & circumſpectum nautam de aliorum ſalute ſolicitum exhibere: periculoſæ huius nauigationis, monſtra, dæmonis, & hæreticorum inſidias oſtendere, & quaſi digito monſtrare, hic Scyllam, ibi Charibdim, illic cautes & ſcopulos deliteſcere, qui nauigantibus inſidientur, omni contentione fugiendos. conſideret ſe ducem etiam eſſe & imperatorem exercitus Chriſtiani, ſibi ſecum, & cum alijs bellum eſſe ſuſceptum, cum populi vitijs, atque ſceleribus eſſe pugnandum, nunc militum timiditatem animandā, nunc audaciam comprimendam, nunc impellendos & cohortandos ad pugnam milites, nunc vero reuocandos & retinendos, ſæpe claſſicum ſæpe etiam*

& receptui eſſe canendum. Scipionem cum Marco Catone Romani conferentes, vt Catonis laudes amplificarent, Scipionem foris, cum hoſtibus armatum, Catonem domi cum vitijs togatum, bellum geſſiſſe dicebant: maioremque gloriam, domeſticis vitijs profligatis, Catonem fuiſſe conſequutum, quàm Scipionem tot ſuperatis hoſtibus, & latiſſime imperio propagato, quòd multo eſſet illuſtrius, vitia quàm homines ſuperare: quod ſi vir ille non admonitus de cœlo, ſed veſtigia ſolum naturæ ſequtus, ad officium ſuum pertinere arbitrabatur, ſtirpandis vitijs, totam ſuam operam & ſtudium collocare: quid eccleſiæ paſtoribus faciendum eſſe putabimus, quos ipſa diuina ſapientia, huius belli, quod cum animorum hoſtibus gerimus, voluit eſſe primipilos & anteſignanos? O fides ſanctorum apoſtolorum inaudita, o virtus & ardor ille animorum incredibilis, qui hodiernis Chriſti verbis, non perſuaſi modo, ſed inflammati & incenſi, cum ſe Chriſti legatos & mundi lucem agnouiſſent, non illam deliteſcere paſſi ſunt, ſed in eo loco collocauerunt, vnde in omnium mortalium occulos incidere potuiſſet. Quam ardenti ſtudio illa legatione fungebantur? quanta celeritate latiſſimas prouincias longeq; disiunctas regiones peragrarunt? Bartholomeus & Thomas vtranque Indiam, vltra citraque Gangem fluuium: Andreas, Syriam: Matheus, Aethiopiam: Iacobus, Hiſpaniam: Philippus, Scythiam: non modo viderunt, ſed in tenebris & in vmbra mortis poſitas luce euãgelicæ prædicationis illuſtrarunt. Et duodecim homines ignobiles & indocti, cum totum penè orbem Chriſti nomine & euangelio compleuiſſent de Tyrannis, de Dæmonibus de ſtatuis Deorum, de philoſophis parta victoria, cum omnia ferme mundi propugnacula, & arces occupauiſſent, in illis Crucis vexillum ſuſtulerunt. Et vt interim reliquas omnes gentes, atque nationes prætermittamus, quarum ceruicibus apoſtoli Chriſti iugum impoſuerunt: quod potuit eſſe præclarius atque illuſtrius apoſtolicæ gloriæ monimentum q̃ gentem illam togatam, ad gloriam natam ſempiternam, Romanos (inquam) rerum dominos, qui triumphis clari, victorijs elati, gloria rerum geſtarum illuſtres ſuos imperatores, & aris, & templis, & diuinis honoribus, dignos arbitrabantur: qui nihil niſi magnum, excelſum, glorioſumq; redolebant: quibus quicquid immortalitatem non ſpirabat, vile & abiectum videbatur: in eam ſententiam adduxiſſe: vt crederent in Chriſto fabri filio, ignobili, contempto, ex inuidioſa gente nato, affecto mille contumelijs, & opprobrijs, & demum tanq̃ ſcelerato, & improbo, inter duos latrones pendente, veram gloriam & laudem ſitam eſſe: & iam Saturni, Iouis, Martis, cæterorumque Deorum ſtatuas,

*quibus illi ſuas victorias,acceptas refferebant, euertendas eſſe, atque
diſſipandas: & illarum loco,Crucem, quam illi veluti rem turpiſſimam
auerſabantur., tanquam ſignum ſalutis, & vexillum fœlicitatis eſſe
collocandam? Quid refferam illorum in propaganda Chriſti gloria ſoli-
citudinem? Petrus circuncifionis magiſter, Paulus gentium doctor,om-
nes circuibant eccleſias, fratres inuiſebant, afflictos conſolabantur,om
nium ſaluti proſpiciebant, cum philoſophis congrediebantur, alios in
Chriſti fidem pertrahebant,alios confirmabant,abſentes,epiſtolis,præ-
ſentes concionibus adhortabantur. Paulus omnium eccleſiarum ſolicitu-* 2.Co.11.
*dine præmebatur, in Petri humeros moles totius chriſtiani orbis immen
ſa inclinata recidebat & eo Chriſti amore conflagrabat,vt leue hoc tan
tum illi pondus videretur: Omnes deniq; apoſtoli egentes, afflicti, cala-
mitoſi,expoſiti omnium malorum telis quaſi fortunæ ludibria, cæſi,ver-
berati,contuſi,in dicta cauſa condemnati, beſtijs obiecti, dilacerati, in
ipſa tamen poſiti tyrannicæ crudelitatis carnificina, & vitia acriter in-
crepabant, Chriſtum prædicabant confidenter, & ipſos met carnifices
ſæpe etiam in Chriſti leges pertrahebant: & non modo illatas contume-
lias,alacri & infracto animo,perferebaut; ſed etiam vltro ſe ipſis iniu-
rijs obijciebant, quòd in illis Chriſti gloriã latere arbitrarentur: vt mi-
hi quidem apoſtoli non modo inferendis pro Chriſto contumelijs,ſed in
exoptandis ambitioſi fuiſſe videantur.O vere pontifices Chriſtiani, o ve
ra & clariſſima mundi lumina, hoc eſt eſſe lucem Sanctiß. P. non perpe-
ti errorum tenebris mentes hominũ occupari,illud eſt eſſe ſalem,vulnera
etiam cum aliquo doloris ſenſu ſanare:eſt enim ſalis proprium,acerbita-
tẽ quandam,et veluti morſum doloris vulneribus inferre.hoc eſt ſymbolũ
euãgelicæ & apoſtolicę libertatis,qua vna virtute,nihil eſt in eccleſiaſti
cis paſtoribus illuſtrius,nihil magis neceſſarium.Sic.n.affectos,et anima
tos eſſe oportet Chriſti miniſtros; vt etiã ſi principum gratiã exulcerã
dã,etiam ſi potentiſſimorũ hominũ animos exacerbandos,et illorũ contra
ſe potentiã concitandã,& armandã,etiam ſi diſtrictos atq; fulgentes ty-
rannorũ gladios ſuis ceruicibus imminere conſpexerint:quod ratio iubet
quod dictat euangeliũ,quod præcipit Chriſtus,quod illorũ ſalus et eccle-
ſiæ dignitas poſtulat,ſine metu,et ſpe,libere audacterq; loquantur:et me-
dicorũ peritiſſimos imitẽtur,qui dum ægri ſaluti ꝓſpiciunt,nõ modo acer
bã aliquã medicinã vulneribus adhibere:ſed ipſa ętiã mẽbra abſcindere,
vrere et reſecare ſoleãt,ne dũ in mẽbra ſunt nimiũ miſericordes, in vitã
ipſã crudeles fuiſſe videãtur.Sed prob dolor,ignoſcite patres ſiqd liberius
dixero,q̃ tãta huius ampliſſimi loci & ordinis patiatur autoritas. rigidã*

illam cenſoriamq́; virtutem, acerrimam peccatorum vindicem, fractam atque debilitatam: ſanctiſſimum ſeueritatis magiſterium, magna ex parte ſublatum: ardorem illum apoſtolicum animorum, ſi non penitus extinctum eſſe, magnopere tamen deferbuiſſe videmus: cum homines aſſentari vitijs & honori ſuo ſeruire decreuerunt. Ferunt philoſophum neſcio quem, filio perſuadere ſolitum, ne ad populum concionaretur, nam ſi vera dixeris (aiebat) populum hoſtem & inimicum es habiturus, ſi falſa, Deum: quoties hæc vnica ratio multos egit tranſuerſos, & ad has cautes & ſcopulos miſere illorum cōſtantiam alliſit? dicite mihi obſecro Patres Sanctiſſimi, per Deum immortalem, ſi quiſpiam eſſet (fingamus enim eſſe vt melius rei indignitatem cōcipiamus) ſi eſſet aliquis tam
Galat. 1. *demens, qui clamante Paulo, ſi hominibus placerem Chriſti ſeruus non eſſem, ipſe totum ſuum ſtudium ad conciliandam hominum gratiam beneuolentiamq́; conferret: tam ambitioſus, qui dicente propheta, Deus*
Pſal. 52. *diſſipat oſſa eorum qui hominibus placent, docente apoſtolo ne ad oculum*
Ephes. 6. *ſeruiamus, ipſe reditus aſſentator improbitatis, dignitatis aut gloriæ cupiditate vellet in maximis hominum ſceleribus conniuere, ſine voce ſine mente ſine libertate: qui denique abiecta omni cura rerum cæleſtium, oculos in terram flectere, aſſentari vitijs, hominibus quàm Deo, ambitioni quàm Chriſto ſeruire maluiſſet: nonne & ſalis & lucis nomine indignum, & omni ſupplicio digniſſimum iudicaretis? O fallaces et inaniſſimas ſpes eorum hominum qui ſibi potius quàm eccleſiæ, honori ſuo quā Chriſti gloriæ, ſuis potius rebus quàm Chriſtiani populi ſaluti conſulere conantur: neque illas irati iudicis voces exhorreſcunt, quibus illos Chriſtus in die illo iudicij miſerabili alloquetur. Si paſtor & ſponſus eras Eccleſiæ, cur oues errare, cur ſponſam miſere ab hoſtibus vexari permittebas? Si lux eras cur latebras quæſiſti? Si deliteſcere cupiebas, cur lumen eſſe voluiſti? Si ſalis officio fungebaris cur patiebaris terram putreſcere? Si te huic oneri imparem intelligebas, cur tam ambitioſus? Si parem cur tam negligens? nihil te noſtræ leges nihil pietas, nihil eccleſiæ ruinæ nihil noſtrorum apoſtolorum exempla, nihil hic dies formidabilis nihil præmia nihil ſupplicia pœnæque mouerunt? O voces luctuoſas & formidabiles quid alij ſentiant neſcio: ſed ego cum hæc cogito & animo exhorreſco & corpore contremiſco. Conſtantem ergo, erectum, & libertate ſpiritus armatum eſſe opportet eccleſiæ paſtorem, hoc potiſſimum tempore quo nefarij & improbiſſimi homines, euangelicam libertatem in oc-*
Galat. 5. *caſionem carnis (reclamante Paulo) traduxerunt. Hac armati apoſtoli nullis laboribus neque tormentorum generibus parcendum duxerunt, ne*

ipſi aliorum ſceleribus parcere viderentur. Hac etiam muniti martyres, liberas illas voces emittebant, quas nulla ſupplicia, nulli cruciatus intercludere aut cohibere potuerunt. Hac cæteri veſtri ordinis ſanctiſſimi homines ſe fortiter tyrannorum crudelitati oppoſuerunt, Athanaſius, Auguſtinus, Chriſoſtomus, Ambroſius ille qui Theodoſium poſt æditam miſerrimam Theſalonicenſium ſtragem, & cruentas innocenti ſanguine manus, templum ingredi volentem manu aprahenſum continuit, & illis verbis voceque repreſſit: tunc ijs conſceleratis manibus ſanctiſſimum Chriſti corpus contrectabis? tunc illum nefando iſto, & ſacrilego ore excipies? non patiar non feram. Itaque non perterritus Ambroſius tanta illa Romani Imperij maieſtate, non potentiam totius orbis finibus terminatam perhorreſcẽs, non ſuperbas illas aquilas, non lictores, non laureatos faſces reformidans, potentiſſimum imperatorem ad publicas lacrymas & pœnitentiam adegit. O vere pontifex Chriſtianus, cui Chriſti gloria ſalute & vita charior fuit. O Hieronyme ſanctiſſ. te enim appellare iam libet, vnicum euangelicæ libertatis exemplar, & in huius tantæ apoſtolicæ gloriæ vocari ſocietatem: qui ex illo Bethleemitico diuerſorio, hominum ſceleribus & hæreticorum audatiæ, acerrimum bellum intuliſti: quem neque mortis metus, neque vitæ cupiditas, neque ſpes aliqua potuit cohercere, quominus illa tua fulmina orationis, a pectore illo, amoris diuini flammis incenſo profecta, in omne genus improbitatis liberrime contorqueres. Sed quorſum hæc? nunquid vos hæc ignorare putamus quorum eſt incredibilis ſapientia? Nunquid non hæc vos offitia eccleſiæ præſtitiſſe cenſemus, qui tanto ſtudio & ardore in eius ſalutem incumbatis, vſq; adeo, vt mihi quidem, curas, ſolicitudines, ſummoſque veſtros labores conſideranti, et huic veſtræ dignitati & illi purpuræ miſerendum potius quàm inuidendum eſſe videatur. Nunquid mentes veſtras ſapientiſſimas informandas, aut ſanctiſſimas voluntates impellendas & animandas eſſe putamus? Non ſum tam demens Sanctiſſimi Patres, Vt hæc non modo dicere, ſed neque cogitare audeam. ſed eo conſilio a me factum eſt, vt cum vobis apoſtolici veſtri muneris memoriam refricaſſem & miſerrimas eccleſiæ plagas veſtris oculis ſubieciſſem, illius miſerijs & lacrymis ita commoueremini: vt potius mortem ſuſtinendam, quàm afflictam & calamitoſam matrem, in tantis ærumnis, ſine ſpe ſalutis, deſerendam arbitraremini. Nunc lucis ſplendore & ſalis acrimonia opus eſt, vt errorum tenebris & eccleſiæ vulneribus medeamini: & quando vos non aliam ob cauſam, diuina bonitas, & Sanctiſſimi Pontificis voluntas & induſtria in hunc ſacroſanctum locum coegit quàm

Ambr.

vt ex hac ſpecula, tanquam ex altiſſimo Olimpi montis vertice, perditas & profligatas Chriſtianorum regiones contemplaremini, & illis remedium aliquod adhiberetis. Conuertite per Deum immortalem oculos, nō dico iam in Aſiam, quæ quondam apoſtolorum prædicatione & ſanctiſſimorum hominum illuſtrata frequentia, nunc non modo tenebris ſepulta iacet, ſed omnem luci aditum occluſit. Non in Africam tot martyrum & doctiſſimorum quondam virornm, nunc vero ſarracenorum multitudine refertā. Non in Greciam, lumen olim Chriſtianæ religionis clariſſimum, nunc vero in miſeram turcarum ſeruitutem redactam. Non in illam beatiſsimam regionem Hieroſolymitanam, euangelij parentem quam Chriſtus Ieſus ſanctiſſimis ſuis pedibus triuit, & innocentiſſimo ſanguine cruentauit, nunc vero proh dolor improbiſſimorum Turcarum ſordidiſſimis pedibus conculcatam. Non denique in cæteras prouincias, iam diu ab hoſtibus occupatas, in quibus vix antiquæ religionis obſcura veſtigia diuinæ vero indignationis atque vindictæ expræſiſſima conſpiciuntur: omittamus antiquas eccleſiæ plagas, & obductas iam longo tempore cicatrices quæ curari nequeunt: nolo vulnerari veſtros animos, veterum calamitatum recordatione: hæc ſolum recentia vulnera, quæ calidum adhuc ſanguinem ſpirant, & ſanari poſſunt intuemini, in has (inquam) circumiacentes prouincias oculos conuertite, & hoc quod reliquum eſt afflictæ Chriſtianæ religionis, (quod eſt ſanè perexiguum) conſilio atq; ſapientia veſtra conſeruate, vel ſi id fieri iam non poteſt, noſtris exigentibus peccatis, euangelicam puritatem toto penè iam orbe fugientem, et iſtud miſerabile eccleſiæ funus, luctu ſaltem & lacrymis proſequamur. Nulla etenim natio, nulla gens, nulla prouincia, nullum tam paruum & exiguum oppidum, nullà iam ferme domus eſt, in quam non ſe peſtis hæc inſinuauerit. Non modo in Germaniam, (quæ ſemper hæreſum parens eſſe voluit) ſed his ſuperatis Alpibus, obſcure ſerpens in Italiam, aperte vero in Galliam Angliamq; manauit. Et niſi extremus ille orbis angulus Hiſpannia, Pyrinæis montibus ita natura munitus, vt in eum ſicuti hoſtium arma, ſic etiam hæreticorum dogmata ægre vnquam hactenus penetrarunt, niſi inquam Catholici & inuictiſsimi regis Philippi ſtudio, & incredibili cenſorum fidei diligentia, ſeptus fuiſſet atq; firmatus haud dubie communi iam totius Chriſtiani orbis incendio conflagraſſet. Vbiq; oppugnatur religio, & loco pellitur, non iam obſcure ſerpit cancer, ſed aperte graſſatur, cum lacte ſuguntur hæreſes, maiores indies ſumit vires incendium, longius quotidie progreditur: gemit eccleſia, ſuſpirant eius filij, & tyrannide hæreſum oppreſſi lugent: hoſtes triumphant, et

non

non modo libere ſed impune vagantur, & quod eſt acerbius in noſtras iam miſerias inſultant: non vnus furit Hercules, ſed Arrios, Macedonios *Neſtorios, luſianos, furias denique omnes Cerberus videtur euomuiſſe qui Chriſtianam religionem miſere vaſtent, incendant et populentur. Et in tantis malis flere poſſumus, ſubuenire non poſſumus, & vnicum remedium lacrymarum, non ſanandis ſed abluendis, aut potius exulcerandis eccleſiæ vulneribus adhibere. O ſæculum luctuoſum, & infœliciſſimum. Quærebatur quondam diuus* Hieronymus, *Arrium paruam ſcintillam, quia principio non fuiſſet extincta, totum poſtea ferme orbem fuiſſe de populatam, quid ſi nunc omnia funeſtis flammis ardere atque vaſtari videret? quid ſi auguſtiſſima templa in cinerem verſa, dirutas aras, delubra tabulis, ſignis, & ſimulacris omnibus nudata, Pontificum conciliorũ & ipſius naturæ iura reſciſſa, violatas pudicitiæ leges, ad omnem iniquitatem feneſtram patefactam? Quid ſi multitudinem immenſam duci captiuam & Chriſti ſanguine expiatam turpiſſimo hæreſum cæno volutari? quid ſi eccleſiam iactatam iniurijs, ſpoliatam dignitate, orbatam liberis, oppreſſam acerrimo bello, quid denique ſi ipſos iam hæreticorum gladios, filiorum ſanguine ſtillantes videret? quid ſentiret? quid diceret? quo animo & quibus oculis, hanc tantam eccleſiæ cladem aſpiceret? Quid ſi noſſet ex altera ſcintilla ex homine inquam improbiſſimo, quem humilitas, fortunæ, vitæ, inſtitutum, contemptibilem potius quàm formidabilem efficiebant, hanc tantam flammam exarſiſſe? Quid ſi ab hoc homine improbiſſimo, ſanctiſſimum Chriſti vicarium cuius ille acerrimus aſſertor extitiſſet, contumelijs dilaceratum videret? & tanto illum apoſtolicæ ſedis odio conflagraſſe, vt aperte diceret ſe optare Chriſtum è noſtris altaribus delere, vt Pontificis autoritatem vel infringeret, vel debilitaret, qui ſæpe & ſacerdos ipſe & monachus circunſtantes filios digito amicis oſtendens, ſe illos leunculos, aduerſum Romanum Pontif. armare diceret: qui denique illud inteſtinum odium, ad extremum vſque halitum & ſpiritum reſeruauit, & ſe peſtem (dum viueret) Pontificis, mortuum vero, mortem, futurum, nefario illo & ſacrilego ore clamaret? O impiam ſceleratam & ſacrilegam vocem, & illo dignam pectore, quod multo iam antea dæmon occupauerat. Vtinam prius eo fulmine ictus, quo fuit aliquando perterritus, concidiſſet: vtinam prius ſacrilegam animam, quàm illam ſceleratam vocem, nefarium illum prius ſpiritum, quàm teterrimam hanc nobis hæreſum ſentinam exhalaſſet. Quid ſi noſſet hominem illum (ſi homo & non potius monſtrum eſt appellandus, qui tantum malorum hominibus inuexit, nefarios illos ſpiri-*

3.Reg. 21. *tus ſacramentarios, & anabaptiſtas eructaſſe, qui more regis* Acab *veritatem è medio tollere, & omnia turpiſſimis erroribus & libidinibus implere conarentur:* Erynnes *præterea quæ pacem eccleſiæ turbarent, quæ quaſi furiarum ardentibus telis, hominum pectora, in mutuum odium, & cædes inflammarent: & illa diſſidia ſererent, quæ parentes & liberos, fratres & ſorores, vna iam domo, communibus parietibus, & laribus, non modo frui pacifice, ſed neque contineri paterentur?* Quid *cogitaret? quid faceret?* Exclamaſſet *vtique meo iudicio, o mores, o tempora, o miſeram eccleſiam Chriſtianam, & illud ſanctiſſimum* Hieronymi *pectus, exarſiſſet primum ira, & ſtomacho: ſtylum deinde arripuiſſet quo tot quondam hæreticos proſtrauit, & in aduerſarios vibrantem illum, & ardentem contorſiſſet.* Sed *cum ſe, nihil hac via, aut parum proficere videret, agnoſcens diuinam hanc eſſe animaduerſionem, & ſupplicium noſtris peccatis debitum, ſupplex ad diuinam miſericordiam clementiamque confugeret. & ſuas etiam cum noſtris lacrymas permiſceret: in quibus ſanè omnem noſtram ſpem, ſicuti aliquando hoc in loco dicebam imprimis video eſſe collocandam, quas ego cum præſentem ſtatum* Eccleſiæ *conſidero, continere non poſſum: & ſæpe mihi* Hieremiæ *venit in mentē, quem nunc videre videor, ſordidatum, cinere conſperſum,*
Iren. 1. *mœrore confectum, lacrymis perfuſum, non iam in antiquam illam* Hieroſolymam, *ſed in noſtram eccleſiam, defixis atque intentis propheticæ mentis oculis, lugubri & mæſta voce, eius excidium orbitatemque lugere.* Vſque *adeo, vt mihi quidem, eius luctuoſa carmina legēti, non tam ille direptam* Hieroſolymam, *quàm vaſtatam eccleſiam, non tam euerſos lapides ſanctuarij, quàm proſtratas* Chriſtianas *aras, non tam virgines & iuuenes, quàm* Chriſtianorum *animos captiuos abduci, non denique veteris ſion, ſed eccleſiæ noſtræ vulnera, non illius, ſed huius ſæculi miſerias fuiſſe lamentatum: illaſque ſuas acerbiſſimas lacrymas, non ſuis, ſed noſtris miſerrimis temporibus impendiſſe videatur.* O *conditionem noſtri ſeculi calamitoſam, quod tantum ſcelus admiſit populus* Chriſtianus, Pater *cœleſtis, vt tam ſeueram fuerit expertus animaduerſionē?* Quæ *tanta peccatorum noſtrorum colluuies; diu tuos oculos potuit offendere, vt in tam deploratam & miſerrimam ſortem fuerit præcipitatus?* Non *ſatis erat tuam eccleſiam* Turcarum *armis miſere vexari, & affligi, niſi etiam ex illius viſceribus filij eſſent exorti, qui afflictam & miſeram matrem, nouis ipſi ærumnis calamitatibuſque vexarent?* Non *ſatis erat illam antiquis ſuis ſedibus ab hoſtibus pulſam miſere fuiſſe, niſi hic etiam exiguus qui reſtabat angulus, crudeliter eriperetur?* Nun-

quid Domine vineam quam de Ægipto tranſtuliſti, cuius dux itineris fui Pſal. 79.
ſti, & plantaſti radices eius, quæ terram implebat, quæ opacis & viren
tibus ramis opperuit montes vmbra, & arbuſta eius cedros Dei quæ ex-
tendebat palmites ſuos vſque ad mare, & vſque ad flumina propagines,
nunc ab apro ſylueſtri & crudeliſſima fera vaſtari, templum eius ſan-
ctiſſimum pollui, filiorum ſanguinem, tanquam aquam, circa Hieruſalem Pſal. 78.
effundi patieris? quo vſque domine ſcandeſcet furor tuus in populum
iſtum? Quo vſque iraſceris, & accendetur velut ignis indignatio tua?
Ne memineris iniquitatum noſtrarum antiquarum, conuertere & reſpice
de cœlo & viſita vineam iſtam & perfice eam quam plantauit dextera
tua. Vide afflictionem, ſponſæ, quam non eſt qui conſoletur niſi tu deus
noſter. Ignoſce domine & parce populo Chriſtiano, cuius cauſa neque fi-
lio tuo chariſſimo pepercisti. miſerere ruentis eccleſiæ, cui tua ſolum bo
nitas & ſapientia opitulari poteſt. Sed complicemus iam orationis ve-
la, quæ dum ſublata doloris aura, per hoc immenſum lacrymarum pela-
gus excurrit, nullum iam propè locum Diui Hieronymi laudibus vide-
tur reliquiſſe. vt aut illæ ſilentio prætermittendæ, aut patientia & bo-
nitate veſtra abutendum nobis eſſe videatur. Ignoſce Hieronyme ſan-
ctiſſ. ſi dum eccleſiæ acerbiſſimas refero calamitates, & tui oblitus fuiſſe
videar & huius diei lætitiam illarum luctu & lamentatione turbaſſe.
doleo ſane te in hæc luctuoſa tempora incidiſſe, & immenſam illam tua-
rum virtutum Syluam, quam nulla ingenij & eloquentiæ vis (præter tu
am) non modo exornare, ſed neque recenſere poſſit, in tantas ingenij
orationiſque noſtræ, & breuiſſimi temporis anguſtias eſſe coniectam.
Sed quid ego doleam cum tu in ipſo Dei gremio & veræ gloriæ ſinu extra
omnem inuidiæ aleam poſitus, ſecurus & immortalis conquieſcas? qui
mortalium laudibus non indigeas? quas nobis tacentibus tuę virtutis at-
que ſapientiæ clariſſima monimenta, cœlum & terra, homines & ange-
li, præterita denique ſecula celebrabunt, & futura admirabuntur. Te
enim finxit natura, vt eſſes omnibus ſeculis & exemplo & admirationi:
te diuina bonitas, quæ Abrahamum fide, Enoc vitæ puritate, manſuetu
dine Moſem, ſapientia Solomonem, intelligentia Danielem, Heliam zelo,
pietate Dauidem, exornauit: te inquam, quem & ſibi gloriæ, & eccleſiæ
Chriſtianæ præſidio & ornamento eſſe voluit, ijs omnibus virtutibus cu
mulauit. Neque vero mirandum eſt Sanctiſſimi Patres in vaſtiſſimum il-
lud & capaciſſimum Hieronymi pectus, in quo tot diſciplinarum cogni-
tio, linguarum notitia, ſanctarum ſcripturarum ſcientia, hæreticorum
pernities, eccleſiæ ſalus, Chriſtus denique ipſe totus continebatur: cho-

rum etiam virtutum omnium confluxiſſe: vt mihi quidem, quem omnium vitiorum accerrimum hoſtem, diuina ſapientia fingebat, illum etiam robore, & maximarum virtutum præſidio, armaſſe videatur. Hunc veluti facem ardentem, in eccleſiæ monte collocauit, quæ tenebras diſſiparet errorum, & ſtudio virtutis Chriſtianorum animos incenderet. Hic docuit Sanctiß. Pat. honores, dignitates, inſidias, & inimicitias hominum, pro eccleſiæ ſalute, & Chriſti gloria eſſe contemnendas. Hic docuit ſeculi blanditias, tanquam Syrenum cantus eſſe fugiendas, & per ſummos labores, per exilia, & ſolitudines, cœlum eſſe quærendum. Teſtes ſunt illa ſaxa, & ſcopuli Meſopotamiæ, quos ille ſæpe lacrymis dolore peccatorum expræſſis impleuit. Teſtes ſunt antra & exeſæ rupes, quæ deformatis, defeßis, & defatigatis, illius membris, durum cubile & aſperum exhibuerunt. Teſtes ſunt færę ipſæ, quæ ſepe illius gemitibus & ſuſpirijs miſericordia motæ fremuerunt. Teſtes ſunt, cilicia, verbera, ieiuniæ, lacrymæ, quę non modo illius membra, pallida atque deformia, ſed emortua prope reddiderunt. Teſtis eſt ille ſeceſſus, & ſolitudo, quæ inter Syros & Agarenos vaſtum limitem ducit, in qua ſecum congreſſus, & diu cum ſuis cupiditatibus luctatus, clariſſimam de ſe victoriam reportauit: in qua ſolus cum Chriſto ſolo viuere aſſueuit, & ante illius tribunal ſępe proſtratus, ſe reum agnoſcebat, & ſuorum ſe ſcelerum vindicem actoremque preſtabat: Teſtis eſt illa ingens hominum & fœminarum multitudo, quam ille & exemplo ſuo, & literis ad pœnitentiam agendam prouocauit. Incredibilis vero & inaudita ſapientiæ, teſtes ſunt illa Romana Gymnaſia, quę prima ille diſciplinarum incunabula cum ſumma eius ingenij admiratione tribuerunt. Teſtis eſt Gallia, Germania, Dalmatia, Ægiptus, Arabia, Chaldea & reliquę prouintiæ quas ille perdiſcendi gratia (Pythagoram & Platonem imitatus) peragrauit. Teſtis eſt ipſa Grecia, quę cum pręſe cęteras nationes tanquam barbaras contemneret & aſpernaretur, illius diuinam eloquentiam admirata, eius libros in maternam linguam vertendos curauit, ne tanti hominis monumentis carere videretur. Itaque Greciam latinis literis. Latium grecis hębreis atque chaldeis Hieronymus illuſtrauit. Teſtis demum eſt illuſtris ille labor, quo eccleſiam Chriſtianam, varijs atque diuerſis ſanctarum ſcripturarum tralationibus ſciſam, atque dißipatam, ad vnitatem atque concordiam reuocauit: vt ipſo Auguſtino teſte Hieronymus eccleſiam edificaſſe iterum diceretur. Extremus denique iſtarum maximarum virtutum & glorię teſtis locupletißimus eſt, illud Bethleemiticũ pręſepe, quod ille (cum iam eius os ſanctißimum & ſapientia & eloquentia caneſceret) vltimo

vitę tempori & quaſi extremæ ſenectuti conſecrauit: vnde clariſsimam ille lucem in totum orbem diffundebat; vnde hæreticos vehementer exagitabat; vnde eccleſiam tuebatur, in quem locum ex omnibus prouintijs atque nationibus tanquam ad chriſtianum oraculum homines conflue bant, vt ſanctiſsimi hominis conſpectu, & ſapientia, & extrema illa atque Cygnea diuini paſtoris voce fruerentur. O vir ſanctiſsime, ſydus eccleſiæ clariſsimum, apoſtolorum imitator, ſalis & lucis nomine, cælo, & inmortali gloria digniſsime. Fœlix & beata eccleſia Chriſtiana, quę tantum in terra patronum, aduocatum in cælo, fuerit adepta. Fœlix Bethleemiticum domicilium, quod & Chriſti natali die, & Hieronymi ſepulchro gloriari poteſt: quod Chriſtum naſcentem mundo, & Hieronymum cælo, conſpexiſti. Vt vnde exoriens ſol ille iuſtitiæ, in mortalium proceſsit conſpectum, inde Hieronymus occidens, ex ijs tenebris in illam ſempiternam lucem, in beatorum conſortium & fœlicitatem euolaret. Hunc nobis hodierno die non modo cælebrandum, ſed imitandum proponit. quo nullum nobis aliud vel illuſtrius exemplum, vel ijs temporibus magis accommodatum exhibere potuiſſet, cuius veſtigia qui nunc eccleſiam ſaluam & incolumen eſſe cupimus ſequi debeamus: Nam qui eam alia ratione quàm fuſis præcibus & ſupplicationibus iuuare non poſſumus & nullum illi aliud quàm lacrymarum patrocinium exhibere, huius viri ſanctiſsimi lacrymas illas acerbas & e cælo ſemper pēdentem animum ante oculos proponamus. Illi vero quibus ingenium, eruditionem, ſanctarum ſcripturarum intelligentiam, diſciplinarum, & antiquitatis notitiam, ſtylum, copiam, & facultatem ad ſcribendum aptam diuina bonitas largita eſt. hunc ducem ſequantur, qui tanquam fax quædam & fulmen hæreticorum, veluti quondam Iupiter gigantes, ſic ille hæreticos eloquentiæ diuinæ fulminibus percuſsit, extinxit, atque proſtrauit. Quos ego & oro, & hortor, & obteſtor vt hæc cæleſtia munera ſibi ad ſalutem, & ornamentum eccleſiæ tributa ad arcendos & propulſandos illius hoſtes, ad tuendam eius dignitatem conferant, quod eo ardentius, & con fidentius illis faciendum eſt quod doctiſsimorum hominum ſapientiſsimis ſcriptis effectum eſſe videamus, vt plerique aduerſariorum noſtrorum victi, atque ſuperati & ſanctiſsimas Chriſtiani ieiunij leges, & pietatis opera, ad obtinendam innocentiam neceſſaria, & patrum traditiones, & conciliorum autoritatem, vel inuicti atque reluctantes agnoſcant. Nunc vero duo ſunt, quæ ab illis acerrime oppugnantur, ſacroſanctum videlicet Miſſæ ſacrificium, diuini erga nos amoris pignus, ſalutis præcium, hoſtia incruenta, mortuorum præſidium, viuorum fœlicitas, vber-

rimus bonorum omnium fons, à Chriſto inſtitutum ab Apoſtolis celebratum, a Patribus, Concilijs, ab vniuerſo Chriſtiano orbe, tam longa ſeculorum ſerie receptum, & nuper a vobis Grauiſ. Pat. ſanctiſsimis decretis confirmatum. Tum vero, ſedes illa apoſtolica Romana, quam vel ipſi antiqui eccleſiæ hoſtes, ſumma veneratione iam inde ab ipſo apoſtolorum principe Petro, continua Pontificum ſucceßione deductam, tanquã cæterarum omnium eccleſiarum principem & moderatricem proſequebantur: in hanc igitur vnam curam & cogitationem de conſeruando diuino ſacrificio, quod illi ſtirpare, de aſſerenda ſede Romana, quam illi euertere, & funditus delere conantur, incumbite, ad ſuſtentandam vnicam illam & firmiſſimam eccleſiæ columnam, omnes ingenij vires adhibete. quam qui erectam & firmam eſſe cupit, ſaluam eſſe cupit eccleſiã: illa etenim collapſa, ruet totum eccleſiaſticum edificium, illa extincta ſplendidiſſima face, omnia hæreſum, & errorum tenebris occupabuntur, quæ non aliunde natæ ſunt, quam quòd ſacerdoti Dei (vt dixit Cyprianus) non obtemperatur, illa occidente occumbet ſimul Chriſtiana religio, adeo vt mihi quidem cum illius funere miſerabile etiam Eccleſiæ funus conuectum eſſe videatur. Nihil eſt quod aduerſarij maiori odio proſequantur, & maiori rabie inſectentur, ſed nihil mirum nefarium illum & improbiſſimum magiſtrum atque ducem imitantur, quò maiori ſtudio & animi contentione elaborandum eſt, vt quod illi ad affligendam magnopere religionem emedio tollere conantur, nos illud vnum ad eam firmandam ſtabiliendamque fulciamus. Vos vero Sanctiß. Pat. acerrimum hunc eccleſiæ patronum, clariſſimum eccleſiæ lumen, firmiſſimum fidei religioniſque præſidium, peſtem & exitium hæreticorum ante oculos proponite, & non modo factorum ſed veſtrarum etiam cogitationum, & aduocatum inuocate, & conſultorem adhibite, ſi modo labefactatæ, & afflictæ religioni optatis remedium aliquod adhibere. Quos ſane non iam ego ſed ipſa mæſta, atque lugubris eccleſia veſtris genibus prouoluta, per ſuas quas fundit lacrymas, per veſtram fidem, per Chriſti Crucem, & ſanguinem obteſtatur, vt eius ruinis & miſerijs commoueamini, ne miſeram deſeratis, ne quam nunc exiguam, & afflictam habetis, auxilio veſtro deſtitutam nullam deinceps habeatis, vt ſi minus amiſſam omnem dignitatem non poſſit recuperare, habeat ſaltem veſtro beneficio munitam aliquam ſedem & domicilium, in quo emergens e tantis ærumnis, ſine metu hoſtium, libera reſpirare, & ſecura poſſit conquieſcere: Nam nunc quo ſe recipiet, vbi non hoſtium inſidias pertimeſcat? Num in Germaniam vnde ſæpe cum dedecore pulſa eſt? Nunquid in Angliam, vbi

oppreſſa tyrannide, in publicum prodire non audeat? Nunquid in Galliam
vbi filios ſuos, ſe mutuis vulneribus conficientes videat? Nunquid in re
*liquas prouincias, in quibus & occultos domeſticos hoſtes, & externos
etiam reformidet?* Omnia illi ſuſpecta, omnia miſera, omnia calamito-
ſa, & acerba ſunt, niſi per vos Sanctiſſ. Pat. *pace compoſita lux tene-
bris, fides populis,* Chriſto *gloria, eccleſiæ dignitas, & tranquillitas re
ſtituatur.* Niſi *rem fœliciſſime ceptam ad fœlicem etiam exitum perduca
tis, magna ſunt quæ hactenus præſtitiſtis, ſed longe maiora reſtant, nunc
ſordes abluendæ, nunc omnis turpitudo remouenda, nunc facies illi pri-
ſtina reuocanda, nunc pulchritudo reſtituenda, nunc notandi hoſtes, &
extrema rebus omnibus manus imponenda eſt.* Vltimus *reſtat huius con
cilij actus, in quo declarabitis* Sanctiſſ. Pat. *nunquid ſitis miſeram & af-
flictã ſponſam (quod* Deus *auertat) perpetuo lugere, aut potius ſapien-
tia & virtute veſtra recreatam, quod futurum ſpero, ex hoc loco præteri
tæ calamitatis ſolacium & ſpem futuræ ſalutis certiſſimam reportare.*
Spiritus *ille cœleſtis, huius ſanctiſſimi loci cuſtos, & moderator, qui
mentes veſtras ſanctiſſimas & ſapientiſſimas, ſplendore diuini luminis
illuſtrat, bonitate fouet, ſapientia regit, & moderatur, efficiat vt ſapien
tia, conſilio, & virtute veſtra diuina, curatis eccleſiæ vulneribus, abſter-
ſis illius & ſordibus & lacrymis, reſtituta veteri diſciplina, hoſtibus ad
ſuauiſsimum* Chriſti *&* Romanæ *ſedis iugum adductis, reuocata deniq;
priſtina concordia & vnitate, læti omnes dulciſsimum illud pęana.* Ecce
quam bonum & quam iucundum, habitare fratres in vnum, in Chriſti
gloriam, laudemque canamus. Cui *ſit laus, honor, gloriaq; ſempiterna.*

A M E N.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMAN.



BRIXIÆ

Apud Damianum Turlinum, diligenter Imprimebatur.
Ad inſtantiam Ioannis Baptiſtæ Bozolæ.
Anno M. D. LXII.